

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

11) Anden behandling af lovforslag nr. L 209:

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til forbedringsarbejder m.v. i helårsboliger og fritidsboliger. (Reducerede tilskudsmuligheder).

Af boligministeren (Kofod-Svendsen).

(Fremsat 2/3 94. Første behandling 15/3 94. Betænkning 5/4 94).

Der var stillet 3 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Ændringsforslag nr. 1 og 2, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 3 og § 2, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Anden behandling af lovforslag nr. L 55:

Forslag til lov om ændring af lov om økonomisk samordning.

Af Jes Lunde (SF) m.fl.

(Fremsat 2/11 93. Første behandling 25/11 93. Betænkning 7/4 94).

Der var stillet 4 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Ændringsforslag nr. 1-3, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 4 om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den nye affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

13) Forespørgsel nr. F 25:

Forespørgsel til undervisningsministeren:

»Hvad agter regeringen at foretage sig for at sikre en bedre kønsfordeling blandt de ansatte på universiteterne og de højere læreanstalter?«

Af Rahbæk Møller (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 8/2 94. Fremme af forespørgslen vedtaget 22/2 94).

Begrundelse

Rahbæk Møller (SF):

I den senere tid er der kommet en række undersøgelser af kvindeandelen blandt de fastansatte på universiteterne og de højere læreanstalter. . . .

Første næstformand (Ivar Hansen):

Jeg henstiller, at de, der forlader salen, gør det i ro, så forhandlingen kan fortsætte uforstyrret. – Jeg går ud fra, at medlemmerne har hørt, hvad jeg har sagt.

Rahbæk Møller (SF):

I 1992 iværksatte Styringsgruppen for Kvindeforskning således en undersøgelse, der viste, at kun 16 pct. af professorerne, lektorerne og adjunkterne ved universiteterne og de højere læreanstalter var kvinder, og, hvad værre var, at andelen stort set ikke har ændret sig i løbet af en 10-årig periode. Det sidste er et centralt punkt, fordi kvindeandelen blandt studenterne efterhånden er omkring de 50 pct. Man kunne derfor vente, at der var tale om en generationsbestemt skævhed, der ville løse sig af sig selv, men analysen viste, at der ikke kun var tale om en generationsbestemt skævhed.

I 1993 kom Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab med en analyse på et lidt andet grundlag, men med samme konklusion. Videnskabernes Selskab foreslog derfor også at gøre noget aktivt for at bryde dette mønster. Jeg vil senere vende tilbage til det konkrete forslag.

Endelig kom i 1993 en rapport fra Forskningspolitisk Råd, der var lidt mere optimistisk end de to nævnte. Det bør dog nævnes, at den forøgelse af kvindeandelen, som denne rapport tilsyneladende har registreret, var beskeden. Særlig slående var det, at kvindeandelen i adjunktansættelser kun var ca. 20 pct. og oven i købet faldende i perioden.

Det bør også nævnes, at de øvrige nævnte organer og Ligestillingsrådet er af en anden opfattelse end Forskningspolitisk Råd og derfor foreslår kraftigere tiltag.

Desværre har undervisningsministeren hidtil valgt at følge Forskningspolitisk Råd, endda i en meget stilfærdig udgave, idet ministerens hidtil eneste aktive handling er et brev til rektorerne med en opfordring til at udforme en personalepolitik.

Fra SF's side ønsker vi derfor, at Folketinget får lejlighed til at drøfte problemstillingen.

Besvarelse

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

Det danske samfund har i løbet af de sidste 50 år gennemgået meget betydelige samfundsmæssige ændringer. En af de væsentligste udviklingstendenser siden krigen har været kvindernes fremmarch på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet. Kvinderne er gået ind på nye erhvervs- og uddannelsesområder, som tidligere næsten udelukkende var domineret af mænd, og traditionelle normer for valg af uddannelse og erhverv er i øvrigt under kraftig forandring.

Denne generelle tendens slår igennem med forskellig styrke og hastighed, og vi har i Folketinget ved flere lejligheder drøftet, hvad vi kan gøre for at fremme mulighederne for en mere lige kønsmæssig sammensætning blandt de ansatte på universiteter og højere læreanstalter. Flere undersøgelser har været gennemført, og da Undervisningsministeriet sammen med Forskningspolitisk Råd skulle undersøge forskerrekutteringen på alle de højere uddannelsesinstitutioner, var det oplagt også at belyse den kønsmæssige sammensætning.

Undersøgelsen har bl.a. dokumenteret, at der på nuværende tidspunkt er en skæv kønsfordeling blandt forskerne. Kvindernes andel bliver lavere, jo højere op i stillingshierarkiet man kommer.

Såvel forskerrekutteringsundersøgelsen som forskningsstatistikken viser imidlertid også, at der gennem 1980'erne er sket en forøgelse i kvindernes andel af det videnskabelige personale. Forøgelsen har dog været beskedent, og udviklingen mod en mere ligelig kønsfordeling har været langsom. På de fleste institutioner er andelen af kvinder øget med 2-4 pct. i videnskabelige stillinger over perioden fra 1984 til 1991.

Hvorfor er der så ikke blevet ansat flere kvinder i denne periode? Der kan naturligvis være flere mulige forklaringer. Rekrutteringsgrundlaget har tidligere været langt mere kønsmæssigt ulige sammensat end i dag. Så sent som i midten af 1980'erne var to tredjedele af de færdige kandidater mænd. I dag er billedet vendt. På 14 ud af 19 større uddannelsesområder udgjorde kvinderne i 1991 50 pct. eller mere af de studerende.

[Undervisningsministeren]

Det personale, som findes i dag ved de højere uddannelsesinstitutioner, er rekrutteret over en periode på 30-40 år, hvor netop kønsskævheden i både uddannelsessystem og erhvervsvalg var udtalt. Dette også for at sige, at udskiftningen sker langsomt i de faste stillinger, hvilket nødvendigvis må være sådan. Med en årlig afgangsfrekvens på 5 pct. vil personalet teoretisk set kunne udskiftes på 20 år. Jeg synes, man må have disse forhold in mente, når man vurderer situationen og den i nogles øjne mangelfulde positive udvikling.

Men dertil kommer så, at der igennem 1970'erne og 1980'erne blev bremset op for bevillingerne til de højere uddannelser. Jeg tror, at denne opbremsning – altså simpelt hen mangelen på ledige stillinger – er en af de væsentligste årsager til den langsomme udvikling. Dette har især gjort sig gældende på professoratområdet, hvor der i en årrække på flere hovedområder næsten ikke blev opslået ledige professorstillinger, professorater, og hvor vi har den skæveste kønsfordeling.

Omvendt kan vi konstatere, for det første at de kvindelige forskere i 1980'erne i højere grad har fået ansættelse på eksterne forskningsmidler, ved forskningsprogrammer og i forskningscentre, og for det andet har kvindeandelen blandt Ph.D.-studerende været kraftigt stigende i de senere år. Karakteristisk for disse områder er, at der her er tale om områder, der har været i bevillingmæssig vækst. De nye tendenser spores derfor først her, før de slår igenem i de faste stillinger.

Det afgørende er imidlertid, at den positive udvikling er i gang, og at vi skal støtte denne proces uden at gå på kompromis med det overordnede krav til kvalitet i forskningen. Forudsætningen for at kvalificere sig til en videnskabelig stilling er erhvervelsen af en Ph.D.-grad eller kvalifikationer, som svarer hertil. Forskeruddannelsen spiller derfor en central rolle for en kønsmæssigt mere lige rekruttering.

Udviklingen viser, at andelen af kvinder, der årlig erhverver Ph.D.-graden, er steget markant i de sidste fem-seks år. Ca. en tredjedel af de Ph.D.-studerende er i dag kvinder, men der er stadig stor forskel inden for hovedområderne. Vi kan derfor på nogle områder relativt hurtigt opnå en balance, mens det vil være vanskeligere på andre og især inden for teknik og naturvidenskab.

Forskningspolitisk Råd har på grundlag af undersøgelsen anbefalet følgende ligestillingsforanstaltninger, som jeg her skal omtale. Det gælder: At der gøres en målrettet indsats for at øge andelen af kvindelige forskere på de højere uddannelsesinstitutioner, så der opnås en bedre balance mellem de to køn, og at det først og fremmest er institutionernes ansvar, at der ved ansættelser bevidst tilstræbes en større grad af ligelig fordeling af kønnene. Ledelserne må sikre, at procedurerne i forbindelse med ansættelse af forskere er retfærdige, og sikre en åben konkurrence, sikre, at der sættes fokus på foranstaltninger, som kan stimulere, og sikre, at den positive udvikling fortsætter og afspejles i kvindernes overgangsfrekvenser til forskerstillinger på alle niveauer. De må sikre, at udviklingen følges, og at supplerende udredningsarbejde først iværksættes, hvis den positive udvikling på de underliggende niveauer ikke viser sig at slå igennem i form af flere kvindelige forskere. Det helt afgørende kriterium ved ansættelse af nye forskere skal være kvaliteten i forskningen, og at kvoteordninger og positiv særbehandling af udvalgte ansøgergrupper – mænd som kvinder – ikke er vejen frem, og endelig siger Forskningspolitisk Råd, at stillinger skal slås bredt op og besættes med de dygtigste efter fair konkurrence mellem mænd og kvinder.

Jeg kan fuldt ud tilslutte mig disse synspunkter og har lagt dem til grund for det videre arbejde. Vi sigter fra regeringens side på en strategi, der respekterer det overordnede hensyn til kvalitet og lige behandling i rekrutteringen til forskeruddannelsen og videnskabelige stillinger. En afgørende forudsætning for på en naturlig måde at fremme en mere lige kønsmæssig sammensætning vil være at øge kvindernes interesse for forskning og en forskerkarriere specielt på områder, hvor kvinderne hidtil har været underrepræsenteret, især inden for teknik og naturvidenskab.

Af mere konkrete initiativer kan jeg nævne: I god overensstemmelse med Forskningspolitisk Råds anbefaling om brede opslag og mulighed for fair konkurrence indgår kravet om åbne opslag og faglig bedømmelse for at finde frem til de bedst kvalificerede til opslåede stillinger, stipendier m.v. i den netop udsendte ansættelsesbekendtgørelse.

[Undervisningsministeren]

Forskningspolitisk Råd har som nævnt endvidere understreget institutionernes hovedansvar for at fremme ligestillingen. Jeg har derfor i februar i år rettet henvendelse til rektorerne ved de højere uddannelsesinstitutioner og bedt dem om at formulere en samlet personalepolitik og herved overveje, hvilke initiativer der kan tages for at fremme en mere afbalanceret udvikling på områder med en skæv kønsmæssig sammensætning.

Såfremt institutionerne har nogle ønsker eller forslag til initiativer, der bedst kan tages på tværs af institutionerne eller helt overordnet, vil vi i ministeriet være åbne over for at drøfte, hvordan ministeriet selv eller ved at inddrage andre kan bidrage hertil, og hvis der fra institutionernes side er et generelt ønske om dette, vil jeg være indstillet på eksempelvis at indsamle erfaringer fra andre lande vedrørende ligestillingsinitiativer på de højere uddannelsesinstitutioner, som kan stilles til rådighed for vore institutioner.

Der kan også tænkes at være behov for supplerende analyser af barrierer for kvinder på områder, hvor der generelt er få kvinder, som sagt på de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser. Jeg minder her om, at vi har vedtaget en universitetslov, som bl.a. giver institutionerne et betydeligt selvstyre, og det ønsker jeg at værne om. Derfor må institutionerne nu fremlægge deres personalepolitiske initiativer, og jeg håber, at vi inden årets udgang har et overblik over, hvilke mål og handlinger institutionerne i den forbindelse har sat sig.

Jeg har meddelt såvel Forskningspolitisk Råd som institutionerne, at vi agter at indsamle oplysninger om den kønsmæssige fordeling ved besættelsen af videnskabelige stillinger. Hvis ikke vi i løbet af de næste tre år kan konstatere en klar udvikling mod en bedre kønsmæssig balance, er jeg indstillet på at iværksætte yderligere initiativer.

Vi har for at understøtte den positive udvikling mod en mere jævn kønsfordeling foretaget en markant udvidelse med 600 nye Ph.D.-stipendier over de kommende år, hvorved kvinderne jo vil få bedre muligheder for at indlede en forskerkarriere. Dertil kommer, at antallet af professorater vil blive udvidet med 200. Det skal skabe større mobilitet og luft i systemet, således at flere kvinder vil få mulighed for at søge stillinger på professorniveau.

Endelig har vi udvidet barselorloven i SU-loven fra et halvt til et helt år for de kvindelige Ph.D.-studerende. Vi ved, at det kan være vanskeligt at forene familiestiftelse og karriere, og at det især er kvinderne, som i barnets første leveår kan blive hæmmet i karrieren.

Jeg håber, at det er fremgået af min besvarelse af forespørgslen, at regeringen har valgt at integrere ligestillingshensynet i en række initiativer af generel karakter over for de højere uddannelsesinstitutioner, og jeg gentager: Ved en ny ansættelsesbekendtgørelse, der understreger åbne opslag, ved 600 nye Ph.D.-stipendier, ved 200 nye professorater, ved forbedret orlovsordning for de kvindelige Ph.D.-studerende ved barsel samt en klar opfordring til institutionerne om at formulere en personalepolitik, der indeholder en indsats for en mere lige kønsfordeling på alle stillingsniveauer uden at gå på kompromis med kvalitetshensynet.

Folketinget har med denne forespørgselsdebat markeret den betydning, som vi tillægger opnåelsen af en bedre kønsmæssig balance på de højere læreanstalter. Nu må vi lade institutionerne lægge deres personalepolitik frem, og så må vi følge, om den virker – som jeg har nævnt – over de næste tre år.

Forhandling

Rahbæk Møller (SF):

Jeg takker for ministerens svar. Desværre har ministeren jo valgt kun at lytte til Forskningspolitisk Råd og har endda skamvredet tallene en lille smule mere, end de kan bære. De andre undersøgelser eksisterer ikke, Videnskaberne Selskab eksisterer ikke, regeringens eget Ligestillingsråd eksisterer ikke, det er alene de mest konservative råd, der følges.

Men samtidig er jeg nødt til at sige, at lidt er der dog sket siden det samråd, vi havde, og derfor er det godt, vi får debatten. Det går fremad, men det er sandelig små, små skridt. Det mest kraftige, jeg hørte ministeren sige, var, at nu skal vi se tingene an i tre år, og hvis der ikke sker en forbedring, så vil regeringen skride til handling.

Det er da noget.

Derudover har vi fået en forbedret statistik, det er godt nok, og vi har fået flere undersøgelser, det er også godt nok, for der åbnes da mulighed for, at vi kan studere, hvad de har gjort i

[Rahbæk Møller]

andre lande, men det er kun en mulighed, hvis der er nogen, der beder om det. Ellers er alt op til institutionerne. Vi ved jo godt, at der er nogle institutioner, der faktisk forsøger at gøre noget, og der er andre, der ikke gør det. Der er i hvert fald ingen særlige skridt til, at det gøres synligt, hvad kvinderne faktisk kan, selv om vi ved, at det har en utrolig stærk signalvirkning over for uddannelsessøgende kvinder.

Jeg ved af erfaring, at en af indvendingerne mod at gøre noget for at rette op på den skæve kønsbalance på universiteterne og de høje læreanstalter er, at der ikke skal ansættes ukvalificerede kvinder. Derfor vil jeg godt straks sige, at jeg ikke ønsker en eneste ukvalificeret kvinde ansat. Det er ikke det, det drejer sig om. Det ville sætte ligestillingen tilbage. Men ligestillingen skal fremmes ved at ansætte nogle af de mange kvinder, der er fuldt lige så kvalificerede som mændene, men bare aldrig har været inde i de rigtige cirkler og derfor ikke har fået en stilling.

Lad mig tage et konkret eksempel. Det drejer sig om en kvinde inden for et naturvidenskabeligt fag, der var så uforsigtig at tage til udlandet. Det skal man som bekendt også, blot ikke længere, end at man kan bevare kontakten til de lokale danske cirkler. Hun blev væk i syv år og kom så hjem med en doktorgrad og andre fine kvalifikationer. Herhjemme kunne hun kun få løse job, og efter en tid nedsatte hun sig med egen konsulentvirksomhed. Det har ikke forhindret hende i at kvalificere sig på sædvanlig akademisk vis med en lang række artikler i internationale videnskabelige tidsskrifter. Fra tid til anden søger hun så en stilling, og hver gang får hun at vide, at hun er henholdsvis lektor kvalificeret og professor kvalificeret, men hun får bare ikke stillingen, for den er altid oplået til en anden. Det bruges også mod hende, at hun jo af gode grunde ikke har administrativ erfaring fra universiteterne. Det, at det nok også kræver nogen administrativ kunnen at administrere egen virksomhed, tæller ikke.

Dette tilfælde er desværre ikke enestående. Hvis man bevæger sig rundt i forskningsverdenen, kan man ikke undgå hele tiden at støde på kvinder, der har kvalificeret sig på alle tænkelige måder, men aldrig har fået en stilling.

Jeg får somme tider tilsendt ansættelsessa-ger, hvor skuffede ansøgere klager over be-

handlingen. Da der er tale om fortroligt materiale, kan jeg ikke nævne nogen konkrete sager, blot nævne nogle karakteristiske hovedtræk.

Der er altid tale om en grundig og i hovedtrækkene fair gennemgang af de enkelte ansøgers kvalifikationer. Men så fremdrages der en detalje, der gør netop en bestemt ansøger til den mest kvalificerede til netop denne stilling. Om der i det konkrete tilfælde er tale om nepotisme eller ej, er det umuligt for en ikkesagkyndig som mig at vurdere, men det slående er, at den generelt bedst kvalificerede – også efter bedømmelsesudvalgets karakteristik – meget ofte er en kvinde, som så bare ikke får stillingen, fordi der lægges vægt på nogle ganske bestemte kvalifikationer.

Inden for mit eget felt, fysik, er der ikke ansat en eneste kvinde siden 1972. Det kunne skyldes, at der ingen er, men det er så bare sært, at på Harvard er der ansat to danske kvindelige fysikere i den samme periode. Kvinderne er der! Det skal nævnes også inden for fysik, at næsten halvdelen af alle danske kvindelige Ph.D.'ere er i udlandet. Af samtlige danske Ph.D.'ere inden for fysik er det kun 19 pct.

Mange tror, at det er af genetiske grunde, at der er så få kvindelige fysikere. At det ikke er rigtigt, fremgår tydeligt, når man ser sig rundt i verden. Nu skal jeg ikke komme med mange tal, så jeg vil holde mig til nogle få sydeuropæiske lande. I Frankrig er 23 pct. af lærerstaben på universiteterne inden for fysik kvinder. I Spanien er det 16 pct., i Italien 23 pct. og i Tyrkiet 23 pct. I Danmark er tallet 2 pct. Vi plejer at tro, at i Danmark er ligeberettigelsen større end i Sydeuropa. Som tallene viser, gælder dette i hvert fald ikke alle livets forhold.

Nogle andre tal kan være med til at belyse, hvorfor så få danske kvinder føler sig tiltrukket af naturvidenskaberne. Tallene stammer fra Københavns Universitet, og de bygger på samtlige naturvidenskabelige fag. Blandt dem, der søgte et lektorat, udgjorde kvinderne 12 pct. Blandt dem, der blev erklæret kvalificerede, var der hele 15 pct. Men af dem, der faktisk fik stillingen, var der 4 pct.

Blandt professorater så det ikke bedre ud. Kvinderne udgjorde 3 pct. af ansøgerne, 5 pct. af dem, der blev erklæret kvalificerede, men 0 pct. fik en stilling.

[Rahbæk Møller]

Hovedproblemet i alle disse eksempler er ikke direkte kønsdiskrimination. Efter min bedste overbevisning er det meget sjældent forekommende på universiteterne. Der er andre mekanismer, der slår igennem.

En af dem er, at stillingen næsten altid opslås med en bestemt kandidat for øje. Hvis et institut har en ledig stilling, men ikke en kandidat, venter instituttet som regel med at opslå stillingen, til der er en kandidat, der har nået at kvalificere sig. Det var et forhold, som den allerede nævnte ikke særlig kritiske rapport fra Forskningspolitisk Råd netop kritiserede.

Når vi ser helt bort fra nepotisme og regner med, at det altid er de bedst kvalificerede, der får stillingen, så er det nu lettere at være den bedst kvalificerede, når der er opslået stilling netop på det rigtige tidspunkt i karriereforløbet, end hvis man er nødt til kun at søge stillinger, der er opslået til andre. Eller måske bliver der simpelt hen aldrig opslået en stilling inden for ens speciale.

Dertil kommer, at kvinder og mænd også inden for de enkelte fag prioriterer en lille smule anderledes, og når det nu engang er mænd, der prioriterer, vil også dette fænomen modvirke kvinders ansættelse. Vi vil derfor komme til at vente meget længe, hvis vi venter på, at problemerne løses af sig selv.

I stedet er der brug for initiativer af øjeblikkelig virkning. Videnskabernes Selskab har foreslået, at der opslås f.eks. 200 stillinger, der kun kan søges af kvinder. De skal kun ansættes, hvis de er fuldt kvalificeret til henholdsvis lektorat eller professorat. Det er ikke meningen at ansætte kvinder, der er mindre kvalificeret end de ansatte mænd. Hensigten er alene at give de kvinder en chance, som enten har været henvist til at søge stillinger, der er beregnet til andre, eller aldrig har kunnet søge en stilling, fordi der simpelt hen ikke var nogen opslået inden for deres fagområde.

For yderligere at sikre sig mod mistanke om, at det skulle være mindre kvalificeret at være kvindelig forsker, bør stillingerne som i Videnskabernes Selskabs forslag være treårige, og ved udløb bør der opslås egentlige lektorater og professorater, der skal kunne søges af ansøgere af begge køn.

Jeg er ikke i tvivl om, at en sådan handling vil have en kraftig virkning, bl.a. vil mange flere unge kvinder være interesseret i en viden-

skabelig karriere, når det bliver synligt, at det også som kvinde er muligt at have en chance.

Derudover bør institutionerne som i alle andre kulturnationer have et pålæg om at udarbejde handlingsplaner for ligestilling, ligesom der bør sikres ligelig repræsentation i råd og nævn. For at følge handlingsplanerne op må der desuden ude på institutionerne være mennesker med tilstrækkelige ressourcer hertil. På en stor institution som Københavns Universitet er der basis for en stilling som ligestillingskonsulent under rektor. På en lille institution som Farmaceutisk Højskole vil der snarere blive tale om, at en lektor får afsat et antal timer om ugen til ligestillingsarbejde.

Med disse ord skal jeg fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet Folketinget konstaterer, at det er nødvendigt at bruge de intellektuelle ressourcer hos begge køn, for at universiteterne og de højere læreanstalter kan udfylde deres rolle som centre for forskning og uddannelse på højeste faglige niveau, opfordrer Tinget undervisningsministeren til at

- pålægge institutionerne at udarbejde handlingsplaner for ligestilling,
- opfordre institutionerne til at sikre en balanceret kønsmæssig sammensætning af alle faglige udvalg,
- som en midlertidig foranstaltning at følge Videnskabernes Selskabs forslag om et antal stillinger, der kun kan søges af kvinder, idet det forudsættes, at de ansatte er lektor- eller professorkompetente, at stillingerne er treårige, og at der efter treårsperiodens udløb opslås lektorater og professorater, der kan søges af ansøgere af begge køn,
- nedsætte et hurtigarbejdende udvalg med repræsentanter for bl.a. Ligestillingsrådet, Forskningspolitisk Råd, Videnskabernes Selskab og Foreningen for Kvinde- og Kønsforskning til nærmere at udforme initiativer og herunder inddrage erfaringer fra Norge, USA og Australien og
- optage forhandlinger med universiteterne og de højere læreanstalter for at sikre, at der på hver institution er afsat den fornødne tid hos en højt placeret person til specielt at tage sig af den løbende udvikling og evaluering af ligestillingsindsatsen.

[Rahbæk Møller]

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 49).

Anden næstformand (Grove):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden (se foran). Dette forslag indgår nu i forhandlingerne.

Sonja Mikkelsen (S):

At der arbejdes seriøst med løsninger af ligestillingsproblemer på universiteterne er af overordentlig stor betydning for samfundet som helhed.

Vor internationale konkurrenceevne vil i fremtiden være helt afhængig af, hvor stærke vi er i det danske samfund til at frembringe ny viden af international klasse og til at bruge forskningsresultater som grundlag for erhvervslivets fortsatte produkt- og produktionsudvikling, men også for udviklingen af nye løsninger på samfundets problemer.

Set i det perspektiv er det afgørende, at både kvinder og mænd, der har forskningsevne, faktisk uddanner sig og bliver tiltrukket af forskningsmiljøet og også fastholdes som forskere.

Lidt kynisk kan man sige, at en indsats for øget ligestilling ikke alene skal gøres af hensyn til de kvinder, der gerne vil forske, men som på trods af, at kvalifikationer er i orden, har vanskeligt ved at finde faste stillinger på universiteterne, men i højere grad af hensyn til samfundet som helhed.

Det er således ikke alene for at sikre, at et stort potentiale ikke går tabt for forskningen, at et seriøst ligestillingsarbejde på universiteterne har betydning. Det har det også for den generelle ligestillingsindsats i samfundet, der igen har samme perspektiv for arbejdsmarkedet som helhed, som det har for forskningen, nemlig at sikre, at den nødvendige bredde og dermed kvalitet er til stede blandt lønmodtagerne, når stillingerne skal besættes i erhvervslivet og i den offentlige sektor. Dertil ved vi ikke alene hører de konkrete forhold på arbejdspladsen, men i høj grad også de generelle vilkår, som mænd og kvinder gives i vort samfund.

Til at understrege en ligestillingsudvikling er det derfor nødvendigt, at der forskes i kønnets betydning. Det kræver forskere, der i deres problemformulering og deres årsagsøgning

har øje for kønnet som en mulig betydende, forklarende faktor.

I 1986 indledtes Folketingets aktionsplan for kvindeforskning med henblik på at give kvinder og kønsforskningen en anerkendende støtte, så forskningen kunne få fodfæste i de etablerede miljøer. Aktionsplanen udløb i 1992.

Sidste forår holdt Folketingets Forskningsudvalg en høring om både ligestilling og kønsforskning, og det måtte konstateres, at integreringen af kønsforskningen i de eksisterende miljøer ikke var blevet en realitet i nævneværdigt omfang. Samtidig viser statistikkerne, at der i det forgangne tiår faktisk ikke er sket en udvikling hen imod en mere lige kønsfordeling blandt forskerne på vore højere læreanstalter overhovedet.

Det er altså yderst begrænset, hvad vi forskningsmæssigt får af hjælp i samfundet som helhed fra de offentligt ansatte forskere til fremme af ligestillingen, samtidig med at det står yderst skralt til med ligestillingen på universiteterne selv. Det er uden tvivl et resultat af, at det stadig er en herskende opfattelse hos mange forskere, at ligestilling og kvalitet er uforenelige størrelser. Jeg vil sige tværtimod. I dag kan man være i tvivl om, hvorvidt kvaliteten i forskningen generelt er i top, for når kvinder ikke rekrutteres som forskere i samme udstrækning som mænd, så får vi heller ikke alt i alt de bedste folk med størst muligt forskningspotentiale ansat i forskerstillingerne. Dermed har vi uudnyttede ressourcer, som vi kan få glæde af alene ved at fjerne barriererne for, at kvinder rekrutteres ligeværdigt med mænd. Der påhviler således universiteterne og de øvrige forskningsbaserede læreanstalter et overordentlig stort ansvar, som også undervisningsministeren jo understregede det her i dag.

I de mange år, vi har haft ligestillingslovgivningen, og i de otte år, der har været en decideret handlingsplan for en aktiv indsats for ligestilling på alle niveauer i de statslige institutioner, må det konstateres, at man ikke hidtil har forstået at leve op til dette ansvar på institutionerne.

Undervisningsministeren har i et brev i februar måned opfordret universiteterne til at gøre noget ved ligestillingen som en del af personalepolitikken. Desuden har ministeren i sin svartale her i dag vist åbenhed over for institu-

[Sonja Mikkelsen]

tioner, således at ministeren vil overveje, hvordan han kan bistå dem med ligestillingsindsatsen.

Jeg forstår det på den måde, at såfremt institutionerne efterspørger tværgående eller mere overordnede initiativer til at understøtte deres egen indsats, så er ministeren klar til at samarbejde og til at give den fornødne opbakning. Det er både vigtigt og tilfredsstillende og desuden baseret på den opfattelse, som Socialdemokratiet deler, nemlig at der skal samarbejdes om at løse disse problemer, som stort set alle de videregående uddannelsesinstitutioner har.

Jeg er ganske enig med undervisningsministeren i, at ligestillingsindsatsen skal være en integreret del af en samlet personalepolitik. Den nye universitetslov giver institutionerne reelle muligheder for at tilrettelægge og arbejde efter en personalepolitik, og dermed er der også åbnet for at løse ligestillingsproblemet.

Jeg hørte undervisningsministeren sige, at han håber, at han inden årets udgang har et overblik over, hvilke mål og handlinger institutionerne har sat sig for, og undervisningsministeren understregede desuden i sit svar på forespørgslen, at han forventer at se resultater i løbet af de næste tre år. Dermed udtrykker ministeren – og det kan ministeren måske bekræfte – at han har forventninger til institutionerne om, at de tager faktiske skridt til at sikre en mere lige kønsfordeling i alle stillingskategorier og til at sikre, at bedømmelsesudvalget og andre faglige udvalg får en så god kønsmæssig balance som muligt. Det kan næppe lade sig gøre ret mange steder uden klarhed over, hvem der på institutionen har det overordnede ansvar, og hvem der har ansvaret for, at de forskellige initiativer, man vælger at gøre brug af, faktisk føres ud i livet, altså at man gør mål og midler synlige for alle. I den sammenhæng må det være vigtigt for institutionerne, at undervisningsministeren her i dag har givet et løfte om at være åben over for de ønsker, institutionerne måtte have til ministeriets indsats og opbakning.

Jeg vil gerne understrege, at universitetslov og institutionernes selvforvaltning ikke af institutionerne kan bruges til at vælge at gøre ingenting. Sker der ikke noget nu i virkeligheden på ligestillingsfronten på universiteterne, så må regering og Folketing påtage sig ansvaret

og udforme den konkrete ligestillingspolitik på baggrund af anbefalingerne fra Ligestillingsrådet og Forskningspolitisk Råd, men jeg vil gerne understrege, at det efter Socialdemokratiets opfattelse vil være langt det bedste, om institutionerne selv kan finde ud af det, fordi processen, der følger af et arbejde med en ligestillingspolitik, er afgørende for at fremkalde de nødvendige holdnings- og bevidsthedsændringer, der skal give de varige ændringer, fordi metoderne er accepteret i miljøet. De midler, der skal anvendes på de forskellige institutioner og fag, vil være forskellige. Alene hr. Rahbæk Møllers eksempler fra det naturvidenskabelige område vidner om, at der på dette hovedområde er behov for, kan man sige, skrappe metoder end på nogen af de øvrige områder.

Forskningsministeren har en miniundersøgelse på vej af forskellene på to økonomistudier på Århus og Københavns Universiteter. Her er der store kønsmæssige forskelle både på studenter- og forskersiden. Resultaterne herfra bliver interessante, men måske vil institutionerne finde behov for en større undersøgelse af, hvilke interne barrierer der gør sig gældende, og få brugbare virkemidler til at fjerne dem som en hjælp til institutionerne i deres valg af metoder til fremme af ligestillingen.

Både i evalueringsrapporten fra aktionsplanen for kvindeforskning og ved Forskningsudvalgets høring sidste år er der peget på behovet for en kvalitativ undersøgelse. Hidtil er der alene lavet statistiske opgørelser, men der er selvfølgelig ingen grund til at sætte en større undersøgelse i værk, såfremt der allerede er en fælles forståelse for, hvorfor situationen er, som den er på den enkelte institution. Det er jo første skridt til at ændre det.

En aktiv ligestillingspolitik på universiteterne er altså ikke lig med kvoteordninger for optagelse af lige mange mænd og kvinder på alle fag og ansættelser af lige mange mænd og kvinder på alle institutioner uanset kvalifikationer, hvis nogen går med den forestilling. En aktiv ligestillingspolitik er en bevidst personalepolitik, der tager sigte på aktivt at ændre på den skæve kønsfordeling i alle stillingskategorier som et led i at styrke forskningens kvalitet og relevans både på kort og på lang sigt.

SF's dagsordensforslag ser jeg som et udtryk for den samme utålmodighed, som vi har i So-

[Sonja Mikkelsen]

cialdemokratiet, efter at se resultater, fordi universiteterne faktisk konkret allerede har haft opgaven i mere end otte år. Men vi er indstillet på med den nye universitetslov at give institutionerne en ny chance for selv at finde løsningerne på ligestillingsproblemerne, fordi det nu engang vil være det bedste. Samfundets interesser som helhed vejer tungt – også tungere end hensynet til universiteternes selvstyre. Men mon ikke institutionerne har forstået deres opgave og forventningerne til dem med det budskab, som også undervisningsministeren i sin svartale har sendt til de højere læreanstalter i dag? Dermed har forespørgslen her i dag heller ikke været forgæves.

Såfremt undervisningsministeren kan kræfte mig i mit forsøg på at udlede, hvad ministeren nu forventer af universiteterne dels på baggrund af brevet i februar, dels talen her i dag, så finder Socialdemokratiet ikke, at der er behov for at vedtage en dagsorden her i Folketinget på nuværende tidspunkt om, hvad regeringen bør foretage sig for at sikre en bedre kønsfordeling blandt de ansatte på universiteterne og de højere læreanstalter. Nu er det op til institutionerne med den bistand, undervisningsministeren har stillet i udsigt, at skabe løsningerne.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Der er to ting, jeg kort vil kommentere. Den ene er den misforståelse, at fru Sonja Mikkelsen henviste til, at jeg havde talt om naturvidenskab, som om der kun var barrierer dér. Den misforståelse vil jeg godt rydde af vejen.

Når jeg specielt nævner naturvidenskaben, har det den ganske enkle forklaring, at det er dér, jeg har min rod og kender flest mennesker og har flest tal fra. Men der er problemer mange andre steder. Fru Ebba Strange vil senere i sin tale komme ind på problemerne i andre fag.

Der er en anden ting, men det er mere politisk. Det er, at fru Sonja Mikkelsen sagde, at inden årets udgang skal universiteterne udforme handlingsplaner – det sagde ministeren også – men det lå klart i fru Sonja Mikkelsens tale, at der ville blive skredet ind, hvis der ikke stod noget i de handlingsplaner. Vi ved jo, at nogle steder er der vilje på institutionerne til at gøre noget, andre steder er viljen måske til at overse.

Er det rigtigt forstået, at når vi nu har disse handlingsplaner inden årets udgang, så vil de blive gennemlæst, og hvis man kan sige: Ja, de har bare skrevet et eller andet ned uden mening eller konsekvens, så vil der faktisk blive gjort noget? Eller vil man bare se tiden an de tre år, som ministeren nævnte?

Det er en ting, jeg godt vil have opklaret, for det synes jeg er centralt for den debat, vi har her. Jeg ved ikke, om det er fru Sonja Mikkelsen eller ministeren, der skal svare på det, men jeg vil godt have et svar i hvert fald.

(Kort bemærkning).

Sonja Mikkelsen (S):

Jeg er fuldt ud klar over – som hr. Rahbæk Møller peger på – at det ikke alene er på det naturvidenskabelige område, der er problemer. Men jeg tror nok, at vi kan være enige om alle sammen, at det især er grelt på det naturvidenskabelige område, og det er jo noget af det, som de eksempler, hr. Rahbæk Møller selv nævnte, understreger.

Jeg vil gerne understrege, at fra Socialdemokratiets side er det ikke nok bare at lukke øjnene nu de næste tre år og så håbe på, at der kommer realiteter ud af boksen, når vi når de tre år frem.

Vi agter meget nøje at følge med i, hvad der sker på det her område, og vi ser frem til den rapportering, som også undervisningsministeren åbenbart forventer at han får i løbet af de kommende år eller inden årets udgang.

Eva Møller (KF):

Hvis vi i Danmark skal klare os, skal skabe velfærd, udfordringer, tryghed, tilfredshed, udfoldelse og udvikling for såvel den enkelte som for samfundet, skal vi satse på uddannelse samt på forskning og udvikling af en kvalitet, der er mindst lige så god, men helst lidt bedre end den, vi finder i udlandet.

Denne satsning på en forøgelse af vidensindholdet og vidensniveauet i det danske samfund er og har altid været et konservativt ønske. Senest er det kommet til udtryk i vort udspil om »Dansk økonomi mod år 2000«, som vi fremsatte i slutningen af marts måned.

Der ligger i disse tanker og ideer helt klart, at alle ressourcer skal udnyttes og hermed selvfølgelig også, at målet og ønsket er såvel formel som reel ligestilling mellem de to køn.

[Eva Møller]

Dette kan understreges og illustreres af, at vi under regeringer med konservativ ledelse iværksatte forskerrekruiteringsplanen, der skulle rette op på aldersskævheden og dermed bl.a. også på kønsskævheden, og iværksatte udarbejdelsen af en handlingsplan for ligestilling samt lov om ligestilling mellem mænd og kvinder.

Det er klart, at når sådanne initiativer tages, er der også en forpligtelse til at vurdere, om de har den ønskede virkning, og i forlængelse heraf, om de kan justeres, ændres, videreudvikles, så resultatet opnås så hurtigt og så godt som overhovedet muligt.

Jeg kan i lighed med de foregående talere helt klart erkende, at målet – ligestilling – ikke er nået endnu. Det er naturligvis heller ikke så mærkeligt: Det er den samme virkelighed, vi ser på, og det er for den sags skyld også de samme rapporter fra Forskningspolitisk Råd, Videnskaberne Selskab m.fl., vi alle sammen går ud fra.

Men ét er tallene, noget ganske andet er naturligvis tolkningen af disse tal og måske især ud fra denne at forudsige udviklingen i fremtiden.

Fremskrivninger er jo stort set altid blot et udtryk for en alt andet lige-udvikling; men det, at man fokuserer på og interesserer sig for et område og udviklingen på dette område, bevirker jo altså samtidig, at en sådan alt andet lige-udvikling kan finde sted. Men alligevel: Vi har kun tallene som udgangspunkt, hvis vi vil have noget konkret at gå ud fra og ikke blot visioner eller enkeltstående eksempler, hvad enten disse så er solstrålehistorier eller det modsatte.

Rapportens tal siger helt entydigt, at andelen af kvinder i faste videnskabelige stillinger er steget med 2,1 procentpoint. Nu kan man altid diskutere, hvordan sådan noget skal måles. Jeg har ikke hørt andet i dag end disse 2,1 procentpoint, men jeg synes måske, at det kunne være nok så interessant også at få de rigtige procenter, og det viser sig så faktisk, at de 2,1 procentpoint dækker over 12,6 pct. på syv år.

Disse 2,1 procentpoint eller 12,6 pct. i reelle tal dækker naturligvis over væsentlige forskelle mellem institutioner og fakulteter, men for mig og for Det Konservative Folkeparti er der ingen tvivl om, at rapportens konklusion: at vi er inde i en positiv udvikling og ikke, som nogen hævder, en ikkeudvikling eller en stil-

stand, er sand. Det er altså set med vore øjne rigtigt, at vi er inde i en positiv udvikling – og gudskelov for det!

Denne positive tendens underbygges yderligere, hvis vi ser nærmere på en række af de øvrige tal og konklusioner i rapporten og i undersøgelsen. Jeg skal ikke trætte med dem alle, men blot nævne nogle, som for mig er væsentlige:

Andelen af kvinder, der årligt erhverver en Ph.D-grad, er på ni år steget med 11 procentpoint eller med 73 pct. i faktiske tal. Kvinder erhvervede i årene fra 1984 til 1991 19,9 pct. af Ph.D-graderne, men 20,3 pct. af adjunktstillingerne og 20,2 pct. af lektorstillingerne under forskerrekruiteringsplanen.

Tilsvarende tal genfinder man, hvis man sammenligner andelen af kvindelige adjunkter, henholdsvis lektorer, med andelen af kvinder blandt de nye Ph.D.ere.

Det er endvidere karakteristisk, at den generelle trend er, at andelen af kvinder er stigende. Når vi derfor på samme tidspunkt har lidt flere kvinder i faste stillinger end kvinder, der afslutter deres forskeruddannelse, er der altså tale om en overrepræsentation af kvinder, hvilket set med mine øjne underbygger den konklusion, at vi ligestillingsmæssigt er inde i den ønskede positive udvikling.

Undervisningen ved de højere læreanstalter skal føre kandidaterne frem til de højeste videnskabelige niveauer, og vi ønsker, at dansk forskning skal kunne måle sig med den bedste forskning i andre lande. Dette stiller store krav til de mennesker, vi ansætter til at arbejde for at sikre, at den ønskede målsætning nås. Det vil derfor ikke være rigtigt at indføre kvoter, positiv særbehandling eller lignende, da det er bydende nødvendigt, at vi altid ansætter den bedst kvalificerede.

Men erfaringerne viser heldigvis også, at andre tiltag både kan gavne ligestillingen og derudover have andre gode bivirkninger.

En tidlig eller i hvert fald tidligere start på forskeruddannelsen viser sig – selv om man vel egentlig kunne forvente det modsatte – at påvirke en højere andel af kvinder, og her er vi jo glædeligvis gennem de senere års uddannelsespolitiske reformer nået frem til, at vi har fået en yngre kandidatalder.

Et krav om, at ledige stillinger skal besættes straks – det vil sige, at stillingerne skal opslås,

[Eva Møller]

så snart de er ledige, og ikke først, når instituttet selv har en kvalificeret intern kandidat – bevirker også flere kvinder, og dette krav vil det være rimeligt at kæde sammen med et krav om brede eller i hvert fald bredere stillingsbeskrivelser, således at der tiltrækkes et bredt felt af velkvalificerede ansøgere. Man får nemlig her ved dels mulighed for at komme ud over den såkaldte Rip, Rap og Rup-effekt – altså at man altid ansætter én, der ligner en selv – dels et bredere ansøgerfelt. Også det viser sig at give flere kvinder, idet det viser sig – her kunne man måske også have forventet det modsatte – at kvinder generelt er mere mobile end mænd.

Kravet om bredere stillingsbeskrivelser og kravet om, at stillingerne bliver opslået straks, kunne tillige kædes sammen med et ønske og et krav til institutionerne om at lægge vægt på og stimulere mobilitet, herunder også et krav om, at en forskeruddannelse skal tages ved mere end én institution, og at en del af den så vidt muligt skal tages i udlandet.

Vi kan endelig også fremme ligestillingen, således at vi får flere kvinder ind, ved at arbejde på at ændre aldersprofilen, for der er flest kvinder blandt de yngre årgange af forskere og ansatte. Det kunne ske gennem en udnyttelse af seniorordningen, som giver mulighed for nedtrapning i tid eller ændrede ansættelsesvilkår.

Hvis vi intet foretager, fortsætter som tidligere nævnt alting efter en alt andet lige-udvikling. Da vi ønsker en reel ligestilling, er det derfor vigtigt, at vi fokuserer på udviklingen og løbende vurderer den. For at kunne gøre dette på en tilfredsstillende måde på universiteterne og de højere læreanstalter mangler vi en del undersøgelser, statistik og talmateriale. Det må vi nødvendigvis pålægge institutionerne at indsamle, bearbejde og videresende til ministeren, Forskningspolitisk Råd og Folketinget.

Ligeledes må vi kræve, at de handlingsplaner og rapporteringer for og om ligestilling, som institutionerne er pålagt at udarbejde, bliver udarbejdet seriøst.

Kvalitet i uddannelse og forskning kræver meget, ikke mindst et tillidsfuldt og åbent forhold mellem politikerne på den ene side og institutionslederne og forskerne på den anden, så begge parter vil og tør give hinanden ansvar for at arbejde på at sikre, at dansk forskning og uddannelse stadig står mål med den bedste af

den udenlandske, og samtidig, at de politiske mål, vi har for det danske samfund, herunder målet om en reel ligestilling, kan opnås.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Selv om fru Eva Møller ligesom ministeren valgte at tage udgangspunkt i den mest konservative af de foreliggende rapporter, så lyttede jeg mig faktisk til nogle meget positive ting i det, fru Eva Møller sagde. Jeg noterede mig især kravene om bredere stillingsbeskrivelser og om straksopslag. Jeg tror nemlig – dér er jeg meget enig med fru Eva Møller – at det vil have en meget, meget positiv virkning, hvis det ikke bliver muligt hele tiden at sørge for, at det er en intern kandidat, der får stillingen.

En af de ting, som jeg noterede mig at fru Eva Møller ligesom fru Sonja Mikkelsen lagde vægt på, var så, at de handlingsplaner, der skal komme til efteråret, bliver konkrete. Det er også en ting, som jeg håber at ministeren tager med i sin opsummering, idet det åbenbart er noget, vi mangler.

Men for at vende tilbage: Hvordan formulere vi så det ønske? Hvis ministeren svarer positivt, så bliver det selvfølgelig sådan. Og det håber jeg han vil gøre, altså svare meget positivt på de ting, som fru Eva Møller bragte frem her om bredere stillingsbeskrivelser og straksbesættelse af stillinger.

(Kort bemærkning).

Eva Møller (KF):

Nu kan ordet konservativt opfattes på mange forskellige måder – hvilket hr. Rahbæk Møller og jeg med baggrund i vores uddannelse vel specielt har forudsætninger for at vide – men jeg vil gerne sige, at når jeg har taget udgangspunkt i Forskningspolitisk Råds redegørelse, så er det naturligvis, fordi det er det råd, Folketinget har nedsat til at rådgive sig og regeringen, og derfor synes jeg, det er rimeligt, at vi lytter til rådene. Vi skal ikke nødvendigvis følge dem, men vi skal vel i hvert fald tage udgangspunkt i de undersøgelser, der er udarbejdet her, og det har jeg valgt at gøre, idet jeg dog som nævnt også har studeret de øvrige.

Jeg er ikke så bekymret for, om der vil ske noget på institutionerne. Dels finder jeg, at vi er inde i en positiv udvikling, dels føler jeg mig

[Eva Møller]

overbevist om – det siger mange års erfaring på området mig – at man faktisk lytter til de debatter, der er i Folketinget, og også evner at læse det, der står mellem linjerne, det, der ikke nødvendigvis er udformet i lovforslag, dagsordensforslag el.lign.

Hanne Severinsen (V):

I Venstre er vi meget optaget af, at der stadig udvikles ny viden. I den forbindelse er det naturligvis også vigtigt, at kvinderne er med, og derfor er vi ligesom de øvrige ordførere også meget optaget af at sikre, at der sker en bedre fordeling af forskerrekruiteringen, og at flere kvinder deltager i forskningen.

At man i den forbindelse så skulle begynde at benytte sig af egentlige kvoteringsregler – hvilket SF jo lægger op til – tager vi til gengæld afstand fra, for det er vigtigt at sikre, at kvaliteten er i højsædet. Det tror vi også den vil blive med mange kvinder som forskere; men det skal foregå på den måde, at de efterhånden får nogle af de stillinger, som de er kvalificerede til. Så det, det handler om, er selvfølgelig at sørge for, at der er kvalificerede kvinder til stede.

Jeg synes, ministeren kom med en udmærket redegørelse, hvor ministeren jo også henviste til Forskningspolitisk Råds anbefalinger, som jeg synes vi skal tage alvorligt, og som jeg også forstår at regeringen vil følge. Og jeg tror, universiteterne rundt omkring derved vil få endnu en tilskyndelse til at tænke sig om med hensyn til, om der er noget, man kan gøre for at sikre, at der bliver ansat flere kvinder. Det handler selvfølgelig også lidt om forskerpukler og om, hvorvidt der i det hele taget er plads til nye stillinger; det har ministeren også været inde på. Og i takt med, at de nye stillinger kommer, og at der jo blandt de unge kvinder bliver flere og flere, som søger ind i forskermiljøet, vil der også blive ansat flere kvinder, det er jeg overbevist om, men det kan ikke sådan ske fra den ene dag til den anden.

Der er én ting, som jeg er helt enig med SF i, og det er spørgsmålet om de åbne opslag. Jeg tror, det er vigtigt, at vi indskærper, at man skal passe på ikke i misforstået kammerateri at gå hen og blive mere eller mindre indavlet ved at opslå stillinger, hvor man i bagehovedet har en bestemt person, dvs. en mand. Det er jo ikke kun en dårlig situation for kvinderne; det

er i det hele taget en dårlig situation for fornyelsen af forskermiljøet.

Så jeg tror, vi alle sammen er indstillet på at henstille til universiteterne og de højere læreanstalter at benytte sig af åbne opslag, så der kommer en reel fornyelse dér.

Et af de områder, hvor der er størst skævhed, er jo inden for teknik og naturvidenskab, og det kan vi ikke klare ved kvoteringer eller andre kunstige foranstaltninger. I virkeligheden handler det jo om, at vi skal have kvinderne til at interessere sig mere for teknik, fysik og naturvidenskab. Om 14 dage skal vi jo have en mere generel ligestillingsdebat i Folketinget, og dér er et af de spørgsmål, som vi skal se på, jo, om vi generelt i vort samfund, i folkeskolen, i gymnasiet og i ungdomsuddannelserne i det hele taget, lægger for lidt vægt på disse ting. Det er jo interessant – som også hr. Rahbæk Møller nævnte – at der i andre lande, f.eks. Frankrig, er langt flere kvindelige teknikere og naturvidenskabelige forskere. Men det har jo ikke nødvendigvis noget at gøre med, at vi ikke har indført kønskvotering. Det er garanteret ikke noget, der er opstået i Frankrig på grund af kønskvotering; det er noget, der opstået, fordi man i Frankrig betragter det som en meget vigtig og naturlig del af uddannelsen, at teknik og naturvidenskab er noget spændende, som også kvinder synes det er naturligt at beskæftige sig med.

På en eller anden mystisk måde har det danske samfund altså ikke helt den samme indstilling, og derfor tror jeg, det er en af de ting, vi skal se på, også under den debat, vi skal have om 14 dage: hvordan vi får sikret, at vort samfund i det hele taget er langt mere åbent over for, hvad teknik og naturvidenskab betyder for samfundets videreudvikling.

Det handler selvfølgelig også om, at der skal være bedre betingelser for, at man kan dyrke familielivet ved siden af, at man er forsker. Det har ministeren også gjort rede for. I det hele taget kan man sige, at denne debat nok burde ses i et noget bredere perspektiv end blot ud fra spørgsmålet om at reservere stillinger, således som SF foreslår. Vi vil derfor ikke støtte SF's dagsorden; men der er nogle punkter, som jeg også forstår at ministeren er optaget af, og som vi også i Venstre vil tilslutte os at vi gør noget ved.

Ebba Strange (SF):

I 1986 pålagde Folketinget regeringen at udarbejde handlingsplaner for, hvordan ligestilling mellem kønnene kan udvikles og kvinders muligheder herigennem fremmes i den statslige administration og de statslige styrelser og institutioner. Senere i denne måned skal Folketinget have en generel debat om status for handlingsplanerne.

I 1988 vedtog Folketinget en lov om ligestilling mellem mænd og kvinder, der forpligter institutionerne til at arbejde for ligestilling mellem kønnene. Loven giver mulighed for at iværksætte særlige foranstaltninger med henblik på at fremme lige muligheder for mænd og kvinder. Som ordføreren for forespørgerne, hr. Rahbæk Møller, i dag har illustreret, er den tilbagerapportering, der er kommet om situationen på de videregående uddannelser, efter SF's mening ikke tilfredsstillende set med ligestillingsbriller.

Derfor har vi ønsket at give Folketinget mulighed for særskilt at drøfte dette område. Vi anser det for at være et meget vigtigt område, ikke blot fordi det er en arbejdsplads for en mængde mennesker, men også – og det er jo nok det vigtige – fordi miljøerne dér er med til at præge mange tusinder af Danmarks unge i deres meget modtagelige år. Det, de unge tager med sig fra deres uddannelser, er jo ikke kun viden og kundskaber; det er også arbejdsmønstre og holdninger og indstillinger til faget, til forskning og til samfundet i øvrigt.

Desværre ser det ud til, at der på de fleste af statens områder i øjeblikket er en generel tendens til, at ligestillingsudviklingen enten nærmest er gået i stå eller går umådelig langsomt. Det er åbenbart sådan, at hvis vi ikke hele tiden er nogle – det er jo stadig væk mestendels kvinder – der med jævne mellemrum minder om de mål, der er sat, og de beslutninger, der er taget på ligestillingsområdet, ja, så glider spørgsmålet lige så stille ud af interessensfæren og ud af de mænds bevidsthed, der sidder i de ledende positioner.

Det er således karakteristisk, at i den 3-årsperiode – fra 1986 til 1989 – hvor der på Folketingets foranledning blev oprettet otte ekstraordinære lektorater i kvindeforskning, steg antallet af ekstraordinære lektorater til kvinder med i alt 30; men da et flertal i Folketinget så besluttede at standse bevillingerne til de særlige

kvindeforskerstillinger, fordi man nu måtte tro, at kvinderne selv kunne fortsætte udviklingen, så stagnerede den igen.

Det ville jo have været fint – som det også er fremgået af debatten i dag – hvis de videregående uddannelsesinstitutioner allerede havde taget sagen i deres egen hånd, da de havde set rapporterne om, hvordan udviklingen er gået i de sidste år – vi er også i SF tilhængere af, at institutionerne har det udstrakte selvstyre, de har, og på den baggrund kunne de godt have gjort det – men det har de ikke gjort, og nu har ministeren så valgt at følge Forskningspolitisk Råds anbefaling om at lade tiden gå – og det har institutionerne åbenbart også – og så se, om situationen ikke bedrer sig næsten af sig selv.

Det finder vi i SF ikke er tilfredsstillende. Selv inden for humaniora, der klart er det største kvindefag, er der i 10-års-perioden stort set ingen udvikling sket med hensyn til andelen af kvinder i lærerstillinger, og det er der heller ikke inden for samfundsfagene eller på sundhedsområdet.

En del skyldes naturligvis – det har andre ordførere også været inde på – at der generelt næsten ingen udvikling har været med hensyn til nyansættelser, men det er ikke hele forklaringen. Ministeren var selv inde på, at der i de kommende år er udsigt til flere stillinger ved de videregående uddannelser, og det er jo godt og nødvendigt, hvis ikke de videregående uddannelser skal underlægges stadige forringelser.

Derfor finder vi i SF, at det nu er det rigtige tidspunkt til at få rettet op på de kønsmæssige skævheder – derfor vores forslag om 200 stillinger, der kun kan søges af kvinder.

Jeg vil godt gøre de ordførere, der har nævnt kvotering – og det har både fru Eva Møller og fru Hanne Severinsen – opmærksom på, at vi ikke nævner kvotering i vores dagsordensforslag – det indgår ikke i de forslag, vi stiller; vi tror, det er en for stiv form at arbejde under – men derimod det med de 200 stillinger.

Det vil samtidig skabe en tiltrængt fornyelse i uddannelsesinstitutionerne, og måske vil det skabe det kvalitetsløft, der helt åbenbart tiltrænges efter de meldinger, der for tiden kommer til offentligheden om de videregående uddannelsers dalende kvalitet.

[Ebba Strange]

Kvindepolitik er efter min opfattelse ikke særlig moderne for tiden, og derfor er det nok nødvendigt at ride op, hvorfor ligestillingsbestrebelse stadig er meget vigtige for samfundets udvikling:

For det første er det faktisk en menneskeret, at kvinder og mænd skal have lige muligheder for at udvikle og bruge deres evner, og at de barrierer, der findes for, at dette kan ske, derfor skal fjernes.

Dernæst går vi hos de kvinder, der bliver forbigået på grund af de ansættelsesprocedurer, vi har talt om – og hvor jeg er glad for de meldinger, der er kommet om mere åbne ansættelsesprocedurer – glip af en talentmasse, som samfundet slet ikke har råd til at undvære. Det er nu engang sådan, at kvinder og mænd også i deres videnskabelige arbejde i mange tilfælde prioriterer og planlægger og udvælger forskelligt, fordi de ikke bare arbejder på baggrund af deres formelle studier, men også på baggrund af deres intuitioner og erfaringer, og disse er på mange områder forskellige for mænd og kvinder.

Jeg er personlig overbevist om, at det ville tilføre det moderne industrisamfund en tiltrængt fornyelse, hvis kvinder i meget højere grad kom til at præge den videnskabelige debat og den forskningsmæssige udvikling.

Ministeren var inde på, at vi skulle øge kvinders interesse for den videnskabelige karriere. Og hvordan gør vi så det? Til det har vi brug for, at kvinder bliver synlige i den videnskabelige verden. Alle de unge piger, der i disse år går i gang med en videregående uddannelse, har brug for at se, at det kan lade sig gøre som pige at nå til tops i det videnskabelige hierarki. De har brug for modeller bestående af dygtige, kompetente undervisere og forskere, og dem kan det være svært at få øje på, når man skal lede med lup efter en kvindelig professor og med forstørrelsesglas efter en kvindelig lektor.

Det har således vist sig, at den ene kvinde ud af 23, der er blevet ansat i de nyoprettede grundforskningsstillinger, flokkes de kvindelige studerende om som fugle om et fyr. Hun er ansat inden for kemiområdet og spiller virkelig den rolle som model for de kvindelige studerende, som der er brug for. Derfor er det en gensidig proces: I og med, at vi ansætter flere kvinder, styrker vi også kvindernes interesse for området.

Det er også et svar til fru Hanne Severinsen, som sagde, at der er brug for at få kvinder til at interessere sig mere for fysik og kemi. Og jeg tror, fru Eva Møller var inde på det samme: at en af måderne at gøre det på netop er ved at vise disse modeller, vise, at det er et område, hvor kvinder kan, og hvor kvinder tør, og hvor de gør et godt job.

Vi, der har været med til at bane vejen for flere kvinder i politik, ved noget om, hvilke traditioner og magtstrukturer det er, man er oppe imod i det arbejde. Noget lignende gælder naturligvis situationen på de videregående uddannelser, som vi diskuterer i dag. Men vi har også erfaring for, at efterhånden som vi er nået op omkring den tredjedel af repræsentationen, som vi nu er oppe på i de folkevalgte råd, i Folketinget og kommunalrådene, er vi ved at blive synlige, og det letter indflydelsen gevaldigt.

Men vi kan ikke bare lade tiden gå og håbe på, at tingene sker af sig selv, og derfor har vi i SF ønsket at give udviklingen et skub med denne debat i dag. Derfor har vi stillet dette forslag om motiveret dagsorden, og derfor vil vi i Tingets opsummering lægge mærke til, hvad ministeren siger. Da der nu åbenbart ikke er flertal for at stemme for SF's dagsordensforslag, håber vi, at der på anden måde kan udledes nogle positive resultater af debatten.

(Kort bemærkning).

Sonja Mikkelsen (S):

Det håb kan jeg sige at jeg deler med fru Ebba Strange: at vi vil se, at universiteterne og de øvrige videregående uddannelsesinstitutioner faktisk etablerer handlingsplaner med henblik på at sikre denne ligestilling. Hvis jeg skal kommentere SF's dagsordensforslag lidt nøjere, vil jeg sige, at det faktisk er min vurdering, at stort set samtlige pinde med undtagelse af den, der taler om de særlige stillinger, så vidt jeg kan vurdere det, er imødekommet af det svar, vi fik fra ministeren i dag. Og jeg håber selvfølgelig også, at mit forsøg på at udlægge ministerens forventninger også kan få et positivt tilsagn fra ministeren, når vi kommer så langt.

Men jeg vil godt spørge fru Ebba Strange, om det ikke også er fru Ebba Stranges opfattelse, at dagsordenens øvrige punkter er dækket ind af den velvilje, ministeren har vist, og de

[Sonja Mikkelsen]

meninger, ministeren i øvrigt er kommet med. Og jeg vil gerne tilføje, at jeg i øvrigt finder, at hvis der skal særlige stillinger til for at løse et problem, må institutionerne komme med et ønske om det, og så må vi prøve at tage stilling til det i den situation.

(Kort bemærkning).

Ebba Strange (SF):

Inden jeg svarer helt benhårdt på fru Sonja Mikkelsens spørgsmål, vil jeg lige afvente ministerens svar også på fru Sonja Mikkelsens indlæg, for der jo lå nogle yderligere præciseringer i fru Sonja Mikkelsens indlæg i forhold til det, ministeren sagde. Derfor vil jeg vente med at svare endeligt på det. Men det er klart, at der ligger nogle positive tiltag – det mener jeg helt klart at der gør – i ministerens svar.

Jan Kørpe Christensen (FP):

Jeg tror ikke, Fremskridtspartiets holdning til hele dette område kommer bag på nogen. Vi skal naturligvis her i salen have lov til at drøfte mange områder – o.k., det er helt i orden – men jeg mener, der er så mange alvorlige ting her i samfundet, man kunne tage fat på: arbejdsløsheden, det højeste skattetryk i verden, og at folk på ventelister dør, således som vi nu har hørt i de seneste dage, osv. Det er virkelig alvorlige ting, som vi burde tage os af, og så diskuterer vi her i Tinget i dag, om den måde, man kønskvoterer på på universiteterne og de højere læreanstalter, er den rigtige!

Jeg tror, mange ude omkring ville tage sig til hovedet, hvis de vidste det, hvis det kom ud – det er jo ikke altid, at det, vi diskuterer her på talerstolen, kommer ud, men *hvis* det kom ud, tror jeg mange ville tage sig til hovedet, og det forstås jeg godt.

Når man udvælger folk til forskellige stillinger, er det naturligvis funktionen og ikke personen, man skal tænke på – uanset om det er på universiteter, højere læreanstalter eller andre steder. Jeg ved godt, vi skal have en bredere drøftelse af dette emne senere hen, men jeg synes faktisk, det er et alt, alt for smalt område, vi diskuterer her i dag.

Jeg troede nu, at man stadig væk havde kønskvotering i SF med hensyn til opstilling, men nu ved jeg, at man er gået væk fra dette, og så troede jeg også, at man var blevet klogere med hensyn til ansættelse andre steder. Det er

jo således, at vi igennem 1980'erne – jeg tror, ministeren var inde på det – har set, at der er kommet flere og flere kvinder ind på disse områder eller i hvert fald på nogle af områderne. Der har vi haft en rigtig udvikling – nogle vil nok sætte ordene rigtig udvikling i citations-tegn – så der er kommet flere kvinder i beskæftigelse også på universiteterne og de højere læreanstalter.

Hvis man virkelig forestillede sig, at man ville gennemføre dette princip, så mener Fremskridtspartiet, at man allerede skulle tage stilling ved studievalget. F.eks. kan man nævne sådan noget som teologer. Der er, som vi ved, ganske få kvinder. Når vi tager jurastudiet, så er der typisk kvinder i dag. Der burde man allerede ved studievalget gå ind og ændre udviklingen; det har man ikke ytret ønske om.

Jeg mener stadig væk, at det primært er kvalifikationer, det skal komme an på. Selv om ordføreren for forespørgerne var inde på det samme i starten, ville han ikke gerne høre om det, men jeg mener virkelig, at det er kvalifikationer, der er det vigtigste. Jeg mener også, at rektorerne, bestyrelserne som sådan, institutionerne, bør bevare deres selvstyre også på dette område; de er altså bedst til at vurdere, hvem det er, der skal være på institutionerne.

Jeg tror, ministeren var inde på de ordninger, der er med barselorlov osv. i dag, hvor man allerede har imødekommet kvinderne en hel del. Det er jo således – uanset om vi kan lide det eller ej – at det er kvinderne, der føder børnene, og det gør de udmærket. Derfor må man også tage hensyn til dem. Det gør vi allerede i dag, og derfor kan jeg ikke se, at der er nogen store problemer i det her.

Når vi læser konklusionen fra Forskningspolitisk Råd, kan vi se, at der er en positiv udvikling. Jeg tænker her på, at de kvindelige forskere i 1980'erne, som jeg var inde på tidligere, i højere grad har fået ansættelse på eksterne forskningsmidler, ved forskningsprogrammer og i forskningscentre. Derudover har kvindeandelen blandt de Ph.D.-studerende været kraftigt stigende i de senere år. Det går altså den rigtige vej for dem, der absolut vil have specielle køn ind på disse institutioner, og derfor kan jeg ikke se, at vi skal lave det helt store nummer ud af det her i dag. Jeg havde faktisk sagt til min gruppe, at det var begrænset, hvor meget jeg ville sige, men alligevel synes jeg, at disse ting i hvert fald skulle med.

[Jan Køpke Christensen]

Jeg synes som sagt, vi må erkende, at det er funktionen og ikke personen, der skal i centrum. Dernæst må vi, efter at vi har set rapporterne, give institutionerne ret i, at vi må lade problemet ligge nu og lade institutionerne køre efter selvstyremodellen. Så er jeg overbevist om, at det også vil gå den rigtige vej. At beslutningerne tages længst ude i det yderste led, på den enkelte institution, det må være det helt rigtige.

Vi kan således ikke støtte disse tanker, og vi kan heller ikke støtte dagsordenen; det kommer vist heller ikke bag på ordføreren.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Jeg har to bemærkninger til hr. Jan Køpke Christensen. Den ene er, at hr. Jan Køpke Christensen nævnte, at det er vigtigt at sørge for, at kvinderne overhovedet søger ind, og så nævnte han teologi. Men dér er jo netop et eksempel, hvor der er ganske mange kvinder. Der er nogenlunde lige mange, jeg tror endda, der er flest kvinder blandt de studerende, mens der i lærerstaben stort set alene er mænd; jeg er ikke bekendt med, om der overhovedet er en kvinde, men jeg ved i hvert fald, mænd dominerer helt. Så dér er netop et eksempel på, at der er noget galt.

Så nævnte hr. Jan Køpke Christensen, at det altid skulle være den bedst kvalificerede. Dér vil jeg endnu en gang referere til den undersøgelse fra Det Naturvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet, som jeg citerede før, nemlig at af dem, der søger, er 12 pct. kvinder, af dem, der erklæres kvalificerede, er 15 pct. kvinder, men af dem, der faktisk blev ansat, er det kun 4 pct. Det vil sige, at kvinderne ikke får den andel af stillingerne, der svarer til deres faktiske, erkendte kvalifikationer.

Elisabeth Arnold (RV):

For et par år siden gennemførte Folketingets Forskningsudvalg en høring om forskeruddannelser, og i den forbindelse diskuterede vi også, hvordan man kan få flere kandidater og ældre studerende til at interessere sig for forskning.

Der var to kvindelige lektorer, som beskrev, hvordan de arbejdede. De var begge to ansat på Københavns Universitet, i hver sit område, og den ene fortalte begejstret om, hvordan hun

fandt de gode studerende, der var på sidste del af hendes studium. Hun prøvede at indvi dem i forskningens mysterier, prøvede at forklare dem, hvor enormt spændende det var, hvor engagerende det var, hvor opslugende det var at få gode resultater, og hvor dejligt og interessant det var at diskutere sine resultater med sine kolleger. Hun udstråede optimisme og glæde ved sit fag og havde naturligvis en hel flok af kvindelige forskerstuderende omkring sig.

Den anden forsker, som også var ansat i en ledende stilling, havde stort set én lang klagesang over de elendige bevillinger, over alle de besværligheder, som der var på universiteterne, alle de nedskæringer, der var, og hvordan alting blev lagt hindrende i vejen for gennemførelsen af en normal forskerkarriere. Det siger sig selv, at ikke ret mange forskerstuderende flokkedes om denne lektor, og hun havde ikke særlig meget succes med at rekruttere nye forskere til sit område.

Undersøgelser bekræfter, at studiemiljøet og de kvindelige identifikationsmodeller spiller en meget stor rolle, og det må vi ikke se bort fra, når vi diskuterer dette vigtige problem med kvindernes repræsentation i forskningsmiljøet. Hvis der er nogle gode, engagerende, spændende kvinder, som kan trække andre kvinder til sig, så kan det betyde nok så meget som kvoteringsordninger eller særordninger for det underrepræsenterede køn. Jeg nævner det blot for at sige, at vi ikke skal tro, vi kan lovgive os eller regulere os til alt her i livet. Der er også menneskelige faktorer, som vi ikke har nogen som helst mulighed for at gøre andet end at konstatere er til stede.

Men det er et vigtigt problem, SF har sat til debat her i dag, og jeg hilser det kun velkommen, at vi får mulighed for at diskutere det. Det har optaget både mange institutioner og også mange politiske partier i adskillige år. Det er efter vores opfattelse rent talentspild, hvis man har uudnyttede intellektuelle ressourcer gående rundt i samfundet, uden at de får mulighed for at udfolde sig.

Problemet er selvfølgelig, hvad vi skal gøre ved det. Eksemplerne fra før viser, at det er svært, og de viser også, at det tager tid.

Der er også nogle andre forskelle, jeg vil tage frem. Det er nævnt bl.a. af ordføreren for forespørgerne, hr. Rahbæk Møller, at Frankrig, Spanien, Tyrkiet og Italien – jeg nævner

[Ellisabeth Arnold]

nogle af de lande, hr. Rahbæk Møller nævnte i sin tale – har mange flere kvinder i forskning bl.a. også på naturvidenskab, end vi har i Danmark. Det er rigtigt, og det er mærkværdigt, at det er sådan; eller det er åbenbart traditionen i de pågældende lande, at man har det sådan. I USA er der også mange kvinder i forskningsverdenen; der er mange kvinder inden for humaniora, der er meget langt fremme, og der er mange kvinder i erhvervslivets top i USA. I Danmark har vi stort set ingen kvinder i erhvervslivets top, og vi har for få kvinder i forskningen.

Men Danmark har mange kvinder i politik. De andre lande kommer og spørger os kvindelige politikere: Hvad har I gjort for at få så mange kvinder i politik? Og så forklarer vi dem, at vi har haft nogle identifikationsmodeller – som det hedder så teknisk – og vi har haft nogle gode netværk, nogle kvindenetværk, der kunne hjælpe kvinder frem på den tornebestrøede vej, som fru Ebba Strange også nævnte før. Derfor har der udviklet sig forskellige mønstre i forskellige lande. Det kan vi selvfølgelig lære af, men vi må også lære det af det, at der kan være lande, der er startet i meget god tid med nogle fremragende kvindelige forskere, som har vist vejen og har sagt: Denne linje, det er også noget, kvinder kan. Vi skal dog være klar over, at det tager meget lang tid, før de tendenser slår igennem på generelt plan, men hvis man har nogle gode spydspidser, kan man nå utrolig langt.

Det er blevet kritiseret, at ministeren i sin besvarelse lagde sig for tæt op ad Forskningspolitisk Råds anbefalinger. Jeg må sige, at jeg har svært ved at forstå kritikken; Forskningspolitisk Råd er nedsat med det udtrykkelige formål at rådgive regeringen og Folketinget, og derfor skal Forskningspolitisk Råds anbefalinger selvfølgelig også diskuteres og tages alvorligt. Man behøver ikke følge dem, men jeg synes ikke, der er noget mærkeligt i, at ministeren lægger vægt på disse anbefalinger frem for de anbefalinger, der kommer fra Videnskabernes Selskab.

Det eneste, Videnskabernes Selskab kan prale med, er den fine titel. Videnskabernes Selskab har, så vidt jeg husker, henslæbt en lang, lang, lang periode i total isolation og i mørke og har ikke på nogen som helst måde beskæftiget sig med kvindspolitik eller ligestil-

lingspolitik, før der åbenbart pludselig er dukket et initiativ op fra den blå luft inden for de sidste par år. Det er fuldstændig unævneligt, hvad Videnskabernes Selskab tidligere har interesseret sig for på dette område, og det håber jeg at hr. Rahbæk Møller kan bekræfte, når han svarer. Videnskabernes Selskab har været så kvindefremmed som noget i mange, mange år. Pludselig har de så fået en interessant vinkel, hvorved de kan overhale Forskningspolitisk Råd indenom. Det er i hvert fald en meget ejendommelig situation, synes jeg, når man har fulgt Videnskabernes Selskab igennem flere år.

Hvad er vi oppe imod? Det er nævnt af flere ordførere før mig: den berømte Rip, Rap og Rup-effekt; man ansætter nogle, som ligner én selv, og derfor bliver det nemt herrer, der sidder på mange af stillingerne. Der er masser af vanetænkning, der er masser af træghed, og der er også den langsomme udskiftning i stillingerne.

Men så er der en ting til, jeg vil nævne – fru Ebba Strange nævnte det i sin ordførertale – nemlig at ligestilling ikke rigtig er moderne i øjeblikket. Det kan godt give et stik i hjertet, når man bliver konfronteret med unge kvinder, som ryster på hovedet af os gråhårede gamle gimper, som stadig væk står og snakker om ligestilling. De kan ikke forstå, at det er noget som helst problem, og de vil altså selv have lov at bestemme, og de vil ikke påduttes, at de skal ind i et bestemt mønster eller ind i nogle bestemte områder, hvor der er for få kvinder. De vil selv have lov at bestemme, og de vil i øvrigt også have lov at prioritere anderledes, end vi måske har gjort. Det skal de selvfølgelig også have lov til, men et af problemerne er nok, at mange af disse unge kvinder ikke har ramt loftet endnu; de har endnu ikke mødt de barske realiteter ude i livet.

Der er i øjeblikket masser af piger, der går i gymnasiet, og de får meget høje karakterer. Der er masser af kvinder, der går på universiteterne, og de klarer sig godt. Der er mange kvindelige kandidater, og de får gode eksamener. Og der er mange kvinder, der bliver forskerstuderende – mange flere end der gjorde for få år siden. Og så stopper det. Ved overgangen fra at blive forsker og til at blive fastansat eller bare få en stilling støder de ind i loftet, og først på det tidspunkt begynder de at se på os andre og

[Elisabeth Arnold]

sige: Nå, jamen så havde I måske alligevel ret i, at der var et eller andet problem.

Før man selv møder loftet, før man selv møder diskriminationen – som man opfatter den i hvert fald – begynder man ikke at opfatte problemet som væsentligt. Det hensyn skal vi andre også vise dem, for vi har måske mødt problemerne tidligere og har derfor brugt en masse tid af vores liv på at kæmpe mod den diskrimination og den træghed, der faktisk er.

Derfor tror jeg, at presset nedefra fra de unge kvinder, som nu er på vej op i karrieren, vil vise sig, og jeg tror, at der i løbet af få år vil komme flere kvinder og påvirke det mønster, vi har set, og som endnu ikke er helt så præget af kvinder, som vi ville ønske det.

Vi hilser de initiativer velkommen, som allerede er taget, og de tilsagn, der er givet om hurtige opslag, åbne opslag, flere professorater. Vi forventer også, at institutionerne kommer med nogle udspil, der er præget af, at der nu også er flere kvindelige studerende og kvindelige forskerstuderende.

Ligesom ministeren i sin besvarelse er jeg også interesseret i, at den positive udvikling skal slå igennem. Og hvis ikke den slår igennem inden for en kortere årrække, må vi se på, om nogle af de initiativer, andre lande har igangsat, måske var noget, vi også kunne bruge. Det vil vi i hvert fald se positivt på fra radikal side.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Jeg synes, det var en meget spændende tale, fru Elisabeth Arnold holdt, og jeg er stort set enig i det, der blev sagt. Understregningen af betydningen af, at der er modeller, nogle, man kan se op til, er klart rigtig; det er også noget, der optager os. Og sammenligningen med kvinder i politik: Hvor kan det være? Når det drejer sig om politik, er Danmark trods alt et af de bedre lande, selv om vi kun har en tredjedel kvinder, men internationalt set er det flot. I forskning er vi derimod indlysende bagefter internationalt set.

Der er nogle indviklede mønstre, det er vi alle sammen enige om, men sagen er vel, at disse mønstre skal brydes og kan brydes. I politik blev de jo brudt. Når vi går 20 år tilbage, så det jo ikke særlig flot ud i denne sal, men så skete der nogle ting: SF fik indført kønsvote-

ring; det var med til at bryde nogle barrierer. Ja, vi fik endda en gruppe, hvor der var flertal af kvinder, vi fik den første kvindelige gruppeformand osv. Det virkede så på vælgerbefolkningen. Lige pludselig vidste ethvert parti, at man ikke kunne opstille lister uden kvinder. På et tidspunkt slog det igennem, og nu har vi så den situation, vi har nu.

Det er vel det samme, vi skal gøre i forskningen. Der ligger nogle tunge mekanismer, der skal brydes på en eller anden måde. Det er det, vi faktisk foreslår.

Når fru Elisabeth Arnold, som jeg forstod det, antydede, at det måske kun var et problem, når vi talte om vores egen generation og de erfaringer, vi havde dér, så vil jeg bare fortælle, at jeg for nogle dage siden havde et møde med nogle helt unge kvinder inden for naturvidenskab, og de møder barriererne i dag. Det er et problem i dag og et problem, der opleves af dem, der udsættes for det.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Arnold (RV):

Må jeg blot kvittere og sige, at jeg synes, det er rigtigt, at vi lærer af hinanden, og at landene prøver at lære af hinandens traditioner og siger: Hvad har de gjort for at bryde det mønster, de havde?

Noget af det, der ændrede den politiske repræsentation i Danmark med flere kvinder, var jo, at man rent statistisk efter hvert folketingsvalg kunne tælle op og se, hvem der fik flest personlige stemmer. Det viste sig, at partier, som ikke opstillede kvinder, blev straffet af vælgerne, og det betød, at selv de partier, som ikke brød sig om at diskutere dette problem, blev nødt til at opstille kvinder, for ellers mistede de stemmer.

På den måde kan man lige så stille og roligt ved at bruge statistikken og bruge eksemplerne få ændret tingene. Det tager noget tid, men det sker.

Lysholm Christensen (KRF):

Det er væsentligt for mig indledningsvis at få sagt, at der generelt i samfundet naturligtvis skal gives lige jobmuligheder til mænd og kvinder. Der bør ikke være blokeringer i systemerne rundt omkring, som gør, at ansøgere fra det ene eller det andet køn på forhånd er udelukket. Selvfølgelig skal der være lige jobmuligheder.

[Lysholm Christensen]

Men det hører også med til billedet, at forskellige interesser hos mænd og kvinder for et givet fag eller en given uddannelse kan føre til forskellig rekruttering af mænd og kvinder til det pågældende fag eller den pågældende uddannelse. Der er ikke nogen grund til at forvente, at man i overskuelig fremtid vil få en ligelig kønsfordeling f.eks. blandt sygeplejersker og jordemødre; dér vil der altid være forskel. Det tror jeg ikke at der kan laves om på hverken på den ene eller den anden måde.

Vi må helt naturligt erkende, at interesserne for et fag kan være forskellige hos mænd og kvinder, og det gælder også de længerevarende uddannelser på universiteterne og de højere læreanstalter. Der er stadig betragtelige kønsforskelle, for så vidt angår interessen for disse uddannelser, og dermed vil der også naturligt blive ulige kønsfordeling blandt de ansatte længere oppe i systemet, dvs. blandt forskere og lærere. Det kan meget vel være, at der ad åre kan ændres noget på de faglige interesser, men der er ikke nogen grund til at forvente, at kønsforskelle i faglige interesser nogen sinde helt vil forsvinde. Det er vist heller ikke ønskeligt.

Det politiske arbejde for en mere ligelig fordeling af antallet af mænd og kvinder på universiteterne og højere læreanstalter må tage hensyn til de aktuelle faglige interesseforskelle mellem kønnene. I perioder har Folketinget og regeringen handlet på en sådan måde, at det har styrket de tekniske og naturvidenskabelige fag i forhold til fag inden for humaniora, og det er bestemt ikke Kristeligt Folkepartis politik at udsulte humaniora i forhold til de tekniske og naturvidenskabelige fag. Danmark har råd til at satse på begge dele, og ved at give bedre vilkår til humaniora og andre områder med mange kvindelige kandidater vil man efterhånden også opnå en mere ligelig kønsfordeling blandt forskere og lærere på universiteterne og de højere læreanstalter.

Det, man politisk kan forvente for det enkelte fag, er, at den gennemsnitlige kønsfordeling for ansatte på universiteterne efterhånden kommer til at afspejle rekrutteringen til de pågældende job. Det vil sige, at f.eks. den køns-mæssige fordeling, der er blandt lektorer, kommer til at svare til den køns-mæssige fordeling af Ph.D.'ere senere.

Det er naturligvis kvalifikationerne, der skal være afgørende, når stillinger skal besættes, men det er et spørgsmål, om vores kvalitetsbegreber er for snævre, om kvalifikationerne bliver beskrevet for snævert. Jeg tænker på, at det kunne være, man skulle inddrage pædagogiske evner i denne kvalitetsvurdering. Jeg har indtryk af, at kvinder måske i højere grad er bevidste omkring det pædagogiske i en undervisningssituation. Hvis nu man tænker sig en kvindelig underviser, som er meget dygtig til netop at formidle stoffet, kunne det så ikke indgå i kvalifikationsbedømmelsen på lige fod med andre kriterier? Jeg har indtryk af, at det ikke er tilfældet nu, men her kunne man måske inddrage et nyt perspektiv og dermed være med til at rette lidt op på den skæve kønskvotering.

Hertil kommer, at man naturligvis skal arbejde for at give kvinder og mænd de samme gode muligheder i det højere uddannelsessystem, hvilket samlet set givetvis vil medføre en ligelig kandidatproduktion. Her har Kristeligt Folkeparti jo gennem årene arbejdet for en bedre barselorlov for studerende, og vi ser med tilfredshed på, at det problem er blevet løst, og at der nu er bedre muligheder for barselorlov for studerende.

Hvis Ph.D.-pladserne videre i systemet er til stede også på de faglige områder, som er relevante, og som kvinder interesserer sig for, vil det også efterhånden føre til en mere ligelig kønsfordeling blandt de ansatte på universiteterne. Men det giver sig selv, at selv om effekten af naturlige grunde ikke kommer fra det ene år til det andet, er det noget, vi skal være opmærksom på. Vi taler her om en gradvis ændring over en årrække, et forløb, som vist allerede er i fuld gang. Dér noterer jeg mig med tilfredshed de tilkendegivelser, der kom fra ministeren tidligere i debatten, nogle tilkendegivelser, som peger i retning af, at man er opmærksom på problemet og søger at tilskynde til, at det bliver løst.

Jeg skal lige knytte en enkelt kommentar til dagsordensforslaget fra SF. Vi kan ikke støtte forslaget, idet vi mener, at en del af punkterne er dækket ind af ministerens tale. Jeg kan ikke lade være at sige om det tredje punkt, at selv om ordføreren for Socialistisk Folkeparti afviste, at der var tale om kønskvotering, så er det alligevel min vurdering, at der her er tale om i

[Lysholm Christensen]

hvert fald en mild form for kønskvotering. Når man taler om at oprette et antal stillinger, som kun kan søges af kvinder, godt nok i en midlertidig periode, så mener jeg ikke, at man helt kan afvise, at der er en form for kønskvotering i den pind i dagsordensforslaget. Det er ikke vores politik. Vi kan ikke støtte dagsordensforslaget.

(Kort bemærkning).

Ebba Strange (SF):

Nu skal det selvfølgelig ikke blive et pindehuggeri om ord, men hvis det var kønskvotering, vi havde snakket om, havde vi jo sagt, at der skulle ansættes kvinder i en bestemt andel af de forskellige stillinger, og det har vi helt afholdt os fra. Det er slet ikke vores bord at gøre det.

Det er helt i overensstemmelse med ligestillingsloven at foretage nogle særlige skridt for at fremme et underprioriteret køns muligheder og for at fjerne barrierer. Når vi har gjort de 200 stillinger tidsbegrænsede, er det jo netop, fordi vi ikke ønsker at låse en situation fast, men har sagt: De får en chance i de 3 år, og når så stillingerne bliver opslået, kan de søges af alle på lige fod. Så går vi ud fra, netop fordi det er dygtige kvinder, der er blevet ansat, at en del af dem vil kunne fortsætte i faste stillinger. Efter vores opfattelse er det noget helt andet end kønskvotering og en meget mere smidig form at prøve at skubbe lidt til udviklingen på.

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

Jeg er ganske enig med dem, der i dag har sagt, at denne forespørgsel ikke har været for-gæves, efter hvad jeg har lyttet mig frem til det. Det svarer også til, hvad jeg selv sagde i min besvarelse, og det skal forespørggerne selvfølgelig have tak for. Vi har fået en markering af nogle væsentlige synspunkter på ligestillings-spørgsmålet i forhold til det, som vi har på dagsordenen, nemlig ligestillingen inden for forskning og uddannelse.

Jeg mener derimod ikke, og regeringen mener ikke – som det har været tilfældet for en række ordførere – at tiden er til at vedtage et dagsordensforslag, og derfor kan regeringen heller ikke støtte forespørggerens dagsordens-forslag; det skal jeg vende tilbage til.

Det er erkendt af regeringen og af alle ordførere, at vi ikke er nået langt nok, når det gælder

ligestilling inden for dette felt; deri har forespørggerne jo ret. Men – og det mener jeg også vi stort set er enige om – der er en meget positiv udvikling i gang.

Fru Ebba Strange var inde på spørgsmålet om kvindepolitikens betydning. Man kan være enig i, at man skal have kvindepolitik og måske mandspolitik; jeg er ikke en stor beundrer af nogen af delene. Derimod går jeg meget ind for ligestilling, og dér kan man glæde sig over, at kvinderne nu er så stærkt repræsenteret på vej op igennem uddannelsessystemet og endda mange steder sådan, at de udgør mere end 50 pct. af de studerende. Jeg er helt sikker på, at denne positive udvikling i de kommende år vil slå igennem videre op i hierarkiet, både fordi de er der, og fordi kvinderne selvfølgelig repræsenterer den samme kvalitet, som mænd gør. Vi er desuden meget opmærksomme på nu at fremme ligestillingen gennem markeringer f.eks. her i dag og gennem initiativer på uddannelsesinstitutionerne og over for uddannelsesinstitutionerne. Derved bliver også debatten i dag, tror jeg, et godt bidrag til den nødvendige og stadige synliggørelse af den opridsede problemstilling.

Som det også er forstået af de fleste ordførere, har jeg i min henvendelse til uddannelsesinstitutionerne lagt meget vægt på, at man må tage ligestillingsspørgsmålet alvorligt. Og det har jeg også fået en reaktion på. Jeg har i forbindelse med Ligestillingsrådets brev til mig om at fremme denne ligestilling bedt Rektorkollegiet, altså lederne på vore institutioner, om en udtalelse, og de har svaret mig, at de er enige i vigtigheden af at fremme ligestillingen mellem mænd og kvinder. De fremhæver, som det vist er gjort af stort set alle ordførere i dag, at kvalitetshensynet selvfølgelig ikke må til-sidesættes. Det har forespørggerne også tydeligt tilkendegivet i dag, så derom er der ingen uenighed.

Rektorkollegiet henviser til, at den seneste ansættelsesbekendtgørelse netop nøje fastlægger de rammer og kriterier, hvorunder videnskabelige ansættelser på universiteter og højere uddannelseinstitutioner skal finde sted. Og her er åbne opslag jo netop understreget – som det også er ønsket i dag af mange ordførere.

Når det gælder straksopslag, må man vel sige, at det med institutionernes selvstyre først og fremmest er deres ansvar at sørge for det;

[Undervisningsministeren]

men også her tror jeg, der er stor opmærksomhed om spørgsmålet. Rektorkollegiet finder i øvrigt, at der allerede er taget initiativ til en række foranstaltninger, hvis sigte også er i god overensstemmelse med Ligestillingsrådets forslag. Og så henviser de oven i købet også til undervisningsministerens brev til rektorerne, hvor der er givet anbefalinger til en række initiativer til fremme af den kønsmæssige ligestilling på institutionerne, og, siger Rektorkollegiet, disse anbefalinger vil indgå i institutionernes videre overvejelser og planlægning på området.

Selvfølger skal der tid til at tilrettelægge dette arbejde seriøst og ordentligt, men jeg har en klar forventning om, som det også er udtrykt i dag, at vi inden årets udgang kan få sådanne tilbagemeldinger fra institutionerne i forhold til de spørgsmål, vi har rejst, og de anbefalinger, vi har givet, at vi kan se, om det nu bevæger sig klart og synligt i den rigtige retning.

Jeg vil gerne i dag give mit tilsagn om nu nøje at følge denne udvikling; det var særlig fru Sonja Mikkelsen, der var inde på spørgsmålet, men også andre har været inde på det. Jeg skal også gerne herfra sige, at jeg selvfølgelig er rede til at orientere Folketinget ved først givne lejlighed, når vi kan sige, at nu er der nogle konkrete ting at melde videre på; men det kan Folketinget jo ofte selv finde ud af.

Men det er jo ikke noget, man gør over en nat, som det blev sagt, så vi vil følge udviklingen nøje i en 3-års-periode, og hvis vi ikke dér kan se de synlige resultater, som alle her er enige om må fremstå, efterhånden som udviklingen skrider frem, så er der behov for at tage nogle ekstraordinære initiativer.

Om dagsordensforslaget, som regeringen jo altså ikke kan støtte, vil jeg sige, at der er flere ting i det, som vi ikke er uenige i, og hvor vi allerede har taget nogle initiativer. Efter vores opfattelse kan vi dog ikke pålægge institutionerne at udarbejde handlingsplaner – set i sammenhæng med den formulering, som vi nu har givet i den nye universitetslov; det er også derfor, vi har brugt udtrykket »opfordre« institutionerne til det. Men med Rektorkollegiets tilbagemelding må jeg sige, at de tager denne sag alvorligt, og jeg mener slet ikke, det er nødvendigt at pålægge.

Når det gælder de midlertidige foranstaltninger med at opslå stillinger, er det jo i hvert fald et spørgsmål om, at man skulle have dispensation fra ligebehandlingsloven. Det ville forudsætte dispensation, hvis man i denne sammenhæng skulle prioritere kvinder frem for at sikre en ligestilling.

Og når det gælder forslaget om et hurtigtarbejdende udvalg, mener jeg altså, at det med de initiativer, vi har taget, og de forventninger, vi har om tilbagemeldingerne, på dette tidspunkt – sådan vil jeg sige det – skulle være unødvendigt.

Og så har jeg i øvrigt tilkendegivet, at i den udstrækning, hvor institutionerne får behov for ministeriets støtte – herunder måske også støtte til at indsamle erfaringer fra andre lande, som kunne inspirere institutionerne eller fremme ligestillingen – er ministeriet selvfølgelig rede til at give et sådant bidrag, en sådan håndsrækning.

Det skal være mit andet svar til ordførernes forespørgsel.

Rahbæk Møller (SF):

Jeg synes, det har været en konstruktiv debat, og jeg vil gerne takke alle ordførerne for at have diskuteret tingene seriøst. Alle har faktisk forholdt sig til spørgsmålet og er kommet med forslag, bortset fra Fremskridtspartiet, og det vil jeg takke for.

Jeg tror også, at der kommer noget ud af det, for især når det drejer sig om disse handlingsplaner, ligger der jo nu en meget klar tilkendegivelse fra såvel Socialdemokratiet som De Konservative og SF om, at nu skal institutionerne altså tage sig sammen. Ministeren var en lille smule blødere, idet han gjorde meget ud af, at han ikke ville bruge ordet »pålægge«, men »opfordre«; men jeg forstod, at den opfordring er en, man ikke kan undlade at følge, og så er det også godt nok.

Jeg forstod også ministeren sådan, at han faktisk bekræftede fru Sonja Mikkelsens ord om, at stort set alle vore pinde var accepteret, bortset fra den om de ekstraordinære stillinger. Om de ekstraordinære stillinger vil jeg lige føje nogle ord til, for det er jo ikke noget ukendt. Rent faktisk har Danmarks Tekniske Højskole for 5 år siden bedt Ligestillingsrådet om tilladelse til at opslå Ph.D.-stipendier udelukkende til kvinder, og man fik tilladelsen, selv om mi-

[Rahbæk Møller]

nisteriet var imod det dengang. Nu ligger der en ansøgning fra det naturvidenskabelige fakultet på Københavns Universitet om at opslå nogle andre stipendier. Jeg ved, den ligger til høring i ministeriet, og jeg går ud fra, at ministeriet efter denne debat vil svare positivt, for det ville jeg synes var et godt skridt. Det er lige præcis det, vi foreslår, bortset fra én ting: Begge de nævnte initiativer går på rekrutteringssituationen, mens vi har foreslået at gå lidt længere op, til lektorater og professorater; dog ønsker vi kun, ligesom institutionerne, midlertidige stillinger, fordi vi ikke vil ansætte nogen permanent, uden at de har været ude i en fuldkommen åben konkurrence med alle de mest kvalificerede.

Det eneste udestående, vi har nu, er, at ministeren slog meget fast, at de bedst kvalificerede skulle ansættes, og dette er vi enige om. Men så sagde ministeren, at så kan man ikke, som fru Eva Møller meget rigtigt var inde på, påbyde dem at lave straksopslag. Sagen er, at dette med at undlade at lave straksopslag – vente, til man har en intern kandidat – strider direkte mod kvalitetsansøgningerne. Der er simpelt hen en modsætning her, og derfor er jeg meget, meget ked af, at ministeren udtrykte sig, som han gjorde, og ikke fulgte den linje op, som fru Eva Møller lagde: At straksopslag skal væk, fordi det ikke er noget godt.

Jeg synes, ministerens svar var lidt kedeligt, og jeg vil gerne spørge fru Sonja Mikkelsen, hvordan Socialdemokratiets stilling til straksopslag er. Det er ikke for at skabe splid i regeringen, men for at få en nuanceret holdning til spørgsmålet. Jeg mener, at kvalitetsansøgninger skal gå frem for institutionernes ret til bare at gemme en stilling, indtil de har den rigtige kandidat, og det ønsker jeg, både fordi det gavner kvaliteten og gavner ligestillingen. Vi skal væk fra den praksis, og jeg kunne godt ønske, at der så bredt som muligt kunne komme en meget utvetydig hentydning til institutionerne om at droppe den.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Forhandlingen er endnu ikke afsluttet, erindrings jeg om.

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

Jeg vil sige til hr. Rahbæk Møller, at jeg er naturligvis tilhænger af både de åbne opslag –

som vi også klart har tilkendegivet det i ansættelsesbekendtgørelsen – og af straksopslagene. Men jeg tog mit lille forbehold, fordi vi ikke kan gribe ind i institutionernes daglige administration og deres selvstyre, for det er jo det, der er tale om her. Men jeg tilkendegiver gerne, at det er en af metoderne til at sikre, at man ikke får indavl, for at sige det rent ud, på institutionernes fakulteter.

(Kort bemærkning).

Sonja Mikkelsen (S):

Jeg er enig med undervisningsministeren, men jeg vil gerne tilføje, at jeg anser spørgsmålet om straksopslag for at være et af de elementer, der med fordel kan indgå i universiteternes handlingsplaner, når de nu skal til at tilrettelægge dem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 49 af Rahbæk Møller (SF) (se foran) forkastedes, idet 9 (SF) stemte for, 92 (S, KF, V, FP, CD, RV og KRF) imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Første næstformand (Ivar Hansen):

Jeg skal her udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 12.06

Mødet genoptaget kl. 13.15

Den næste sag på dagsordenen var:

14) Forespørgsel nr. F 36:

Forespørgsel til miljøministeren:

»Hvilke initiativer agter regeringen at tage – i Danmark og internationalt, bl.a. i forhold til EU – for at ændre den miljømæssigt helt uholdbare situation på bekæmpelsesmiddelområdet med manglende opfyldelse af pesticidhandlingsplanen?«

Af Gade (SF) m.fl.